

תוכן ההערות

דף

45	המושג "זמן האביב"	.1
45	רגע התקופה האסטרונומית	.2
45	נקודת הטלה	.3
46	הביטוי "אביב של תקופה"	.4
47	איזהו "חודש העיבור"?	.5
47	תהיות על נכונות הלוח	.6
48	הצעת שינוי סדר העיבורים בעתיד	.7
48	טענה, שכוונת מייסדי הלוח לשינוי	.8
48	סדר העיבורים נשתכחה	.9
48	רבנו הישיש חסאן בן מר חסאן הדיין	.10
49	רבנו יצחק בייר ברוך אלבאליה	.11
49	רבנו אברהם בייר חייא הנשיא	.12
49	רבנו אברהם אבן-עזרא	.13
50	רבנו יצחק בן יוסף הישראלי	.14
50	רבנו מאיר בייר טודרוס הלוי אבולעפיא - הרמ"ה	.15
51	רבנו משה בן מימון - הרמב"ם	.16
51	חוק העיבור לפי המעברים הספרדים	.17
51	הקדומים האחרים	.18
51	שיטת עיבור של חכמי ארץ ישראל	.19
52	"ניסן, ראש השנה לעיבורין",	.20
52	וימונים תקופות מניסן"	.21
52	הוכחה מתימטית לסדר העיבורים גוי"ח אדזייט	.22
58	נוסחאות לחישוב מולדות ותקופות (במחשבון ובשיטה העשרונית)	.23
69	משמעות [ד-ט - תרמ"ב] היעיקר"	.24
71	(EPOCH) למולדות	.25
72	מחזוריות הלוח	.26
72	עיגול זמן היעיקר"	.27
72	עיגול היעיקר", ומחלוקת רבוחינו	.28
72	סעדיה גאון ובן-מאיר	.29
73	מרחק מרבי בין מולד ניסן לתקופת	.30
74	ניסן לרב אדא בשנה ה-16 במחזור	.31
79	תקופת שמואל ודיוקה	.32
79	השעה המאוחרת ביותר של חלות תקופת	.33
80	ניסן לרב אדא ביום שתאריכו ה-16 בניסן	.34
80	חלות תקופת ניסן לרב אדא לפי הרמ"ה	.35
80	מה שנראה כטעותו של הרמ"ה, ופירווק הקושייה	.36
80	טענה, שסדר העיבורים גוי"ח-אדזייט נבחר ב"מקרה"	.37
80	חוק הפסח המוטעה של החוקרים המודרניים	.38
81	מקור הדעות, שעל התקופה לחול לפני א' בפסח	.39
81	מקור הדעות, שעל התקופה לחול ב-א' בפסח	.40
81	ברייתת העיבור העיקרית. בתלמוד	.41

ד

82	13 ברייתות העיבור וסימניהן	.32
	פלוגתת תנאים בתלמוד בבלי על תנאי	.33
82	העיבור בגלל התקופה	
	פלוגתת אמוראים בתלמוד בבלי על תנאי	.34
83	העיבור בגלל התקופה	
83	רב הונא בר אבין	.35
	פלוגתת רשיי ותוספות ורבנו חננאל	.36
84	על תנאי העיבור	
84	גרסאות שונות בבבלי, ראש השנה, כ"א-ע"א	.37
85	משמעות הביטוי "לא תחוש לה"	.38
86	16 יום מעת לעת מהמולד	.39
86	דעת "הנשיא" על חוק העיבור	.40
87	פירושי רבנו חננאל בן חושאל על תנאי העיבור	.41
88	פירוש תנאי העיבור בניסן לפי רשיי	.42
88	פירושי תנאי העיבור בניסן לפי התוספות	.43
89	פירוש הרשיא לתנאי העיבור בניסן	.44
89	פירושי "המאירי" לתנאי העיבור בניסן	.45
90	פירושי הר"ן לתנאי העיבור בניסן	.46
90	שיטת הריטב"א בתנאי העיבור	.47
90	שיטת רבנו יונה בתנאי העיבור	.48
	האם דיברו על תקופת שמואל בסוגיות	.49
90	העיבור בתלמוד?	
	האם התלמוד מדבר על תאריכים או על	.50
91	מרחקים מהמולד?	
92	תנאי העיבור האביבי והסתווי בתלמוד	.א50
92	דעה, שעל התקופה לחול ב-י"ג בניסן	.51
	דעה, שעל התקופה לחול ב-י"ד בניסן	.52
94	לפני הבאת קורבן הפסח	
	דעה, שעל התקופה לחול ביום מילוא הלבנה,	.53
94	שחל ב-14 בניסן	
	דעה, שעל התקופה לחול ב-14 בניסן לפני	.א53
95	מילוא הלבנה, שחל ב-15 בניסן	
	דעה, שעל התקופה לחול ביום מילוא הלבנה,	.54
96	שחל ב-15 בניסן	
	דעה, שעל התקופה לחול עד חצות ליל ה-16	.א54
96	בניסן ועד בכלל	
	דעה, שעל התקופה לחול עד לפני קצירת	.55
97	העומר בליל ה-16 בניסן	
97	עיבור חודש אדר ביום אחד	.56
98	דעת הראשונים להלכה על תנאי העיבור	.57
	הבנת חוק העיבור של הרמב"ם על-ידי	.58
98	מפרשיו האחרונים	
98	מועד פרסום עיבור השנה וחישבו	.59
99	בוטל.	.60
	דעת הרמב"ם על עיבור חודש אדר ביום אחד	.61
99	בגלל התקופה	
99	ה"נשיא" כמקור לרמב"ם	.62
100	אזכור ה"נשיא" בפירוש המשניות לרמב"ם	.63
101	גרסת דפוס שאלתיאל	.64
101	הרכבת גרסה מתוקנת ברמב"ם על סמך גרסת שאלתיאל	.65
102	קשיים בחישובי התקופה של הרמב"ם	.66

דף

102	תקציר הקשיים בפייט-הייד בהלכות קדוש החדש לרמב"ם	.67
104	תקציר הקשיים בפייט-ה"ו בהלכות קדוש החדש לרמב"ם	.א67
109	הקושי בפייט-ה"ה בהלכות קדוש החדש לרמב"ם	.68
110	פתרון הקשיים בחישובי התקופות בהלכות קדוש החדש לרמב"ם, פייט ופיי	.69
111	סוגיית העיבור בגין התקופה: סנהדרין, י"ג-ע"א	.70
113	מקורות בתלמוד הירושלמי למימרת רב הונא בר-אבין בבבלי, ראש השנה, כ"א-ע"א	.71
114	מקבילות בתלמוד ירושלמי לסוגיות העיבור של הבבלי	.72
116	ברייתת עיבור מ"פרקי דרבי אליעזר" ומדוע פסולה ההצעה לשנות מדי פעם את סדרי העיבור	.א72
124	תנאי העיבור להלכה לפי רש"י	.73
124	רש"י - פרשן או פוסק?	.א73
125	תנאי העיבור להלכה לפי מחבר "ערוגת הבושם" הקדום	.74
126	תנאי העיבור להלכה ל"המאירי"	.75
127	תנאי העיבור להלכה לפי בעלי "היתוספות"	.76
128	תנאי העיבור להלכה ב"פני יהושע" והבנת שיטת רש"י ותוספות בתנאי העיבור על פי פירושו	.א76
135	מציאת המחזור של 19 שנה בשיטת השברים המשולבים	.77
137	בדיקת לוח הנוצרים בידי רבוחינו הראשונים והאחרונים	.78
137	הלוח המטוני-כליפי של העמים	.79
139	"חוק הפסחא" של הנוצרים, חישוב לוחם וחוק עיבורם	.80
143	הלוח הגריגוריאני	.81
149	מסורת חז"ל על אורך החודש היאמצעי"	.82
150	התוכנים היפרכוס ותלמי	.83
151	שנת תלמי ושנת רב אדא	.84
151	הראשונים על שנת תלמי	.85
151	סלונמיסקי על "המצאת" תקופת רב אדא בידי המעברים הספרדים	.86
152	החזון אי"ש על סלונמיסקי	.87
152	ידיעת חכמי האומות על המחזור של 19 שנה ועל אורך החודש הסינודי (הממוצע ממולד למולד)	.88
153	ההקבלה למושג "שנת רב אדא" בלוח הירחי הנוצרי	.89
153	שנת רב אדא בצינעה	.90
153	"פסח היהודים"	.91
154	אורך השנה הטרופית בימינו לעומת אורך שנת רב אדא	.92
154	פיגור תקופת ניסן לרב אדא אחרי רגע השינוי האמיתי	.93
155	מולד אדר שני חש"ו	.94
156	מחקר תקופת רב אדא מהמולד בשנה 8 במחזור	.95
156	בכלל ובחש"ו בפרט	.96
156	בוטל	.97
156	בוטל	.97

156	בוטל	.98
156	בוטל	.99
156	דרכם של שיעורי התורה - דוגמת "שיעורי" הלוח	.100
158	גיל הבגרות של נערים	.101
158	בח שלוש שנים ראיה לביאה	.102
158	שנות גדלות הן שנות לוח	.103
159	פחותה מבח שלוש שנים, בתוליה חוזרים	.104
159	פשר מימרתו של רב אבין "בתוליה חוזרין"	.105
159	רב אבין	.106
160	ייסוד הלוח בשנת תר"ע לשטרות	.107
160	התקופה האסטרונומית האמיתית בניסן בשנת 4120, תיכף אחרי הנהגת הלוח	.108
162	מעברים אחרונים על התלכדות תקופת ניסן האמיתית עם תקופת ניסן לרב אדא	.109
162	מרחק תקופת ניסן לרב אדא מרגע השיווי האביבי בשנת 4120	.110
164	בוטל	.111
164	האם לומדים "אתם אפילו שוגגין, אפילו מזידין" בעיבור השנה?	.112
166	"אין מעברין... אלא אם כן ירצה נשיא"	.113
167	דרישה לחלות תקופת תשרי בחול המועד סוכות	.114
167	ייחג האסיף תקופת השנה"	.115
167	דבר האב"ד, שעבודתו מותרת בחול המועד	.116
167	יום תקופה מתחיל או גומר	.117
168	האחרונים על שתיקת הרמבי"ם בענין תקופת תשרי	.118
168	הזמן בין תקופת ניסן ותשרי לרב אדא	.119
168	הזמן בין 16 יום ממולד ניסן ל-21 יום ממולד תשרי	.120
168	בוטל	.121
168	בוטל	.122
169	בוטל	.123
169	בוטל	.124
169	חלות תקופת תשרי לרב אדא בשמיני עצרת בשנה ה-17 למחזור	.125
169	הספר "מחיר חודש"	.126
169	דין תקופת תשרי לפי הרמ"ה	.127
170	חוק תקופת תשרי מתקיים באופן אוטומטי, אם קיים תנאי תקופת ניסן	.128
170	מרחק בין תקופת ניסן ותשרי האמיתיים	.129
170	חלות השיווי הסתווי בסוף חשמי"ו-1986, ופיגור תקופת תשרי לרב אדא אחריו	.130
171	חלות תקופת תשרי האסטרונומית האמיתית בשנת 4121 תיכף אחרי הנהגת הלוח ועוד כ-1000 שנים אחר-כך	.131
172	דעה, שאין קפידה, אם תקופת תשרי חלה אחרי סוכות	.132
174	דעת המעברים הקדמונים, שקיים גם חוק חג האסיף	.133
174	רק הפסוק "שמור את חודש האביב" הוא ציווי, וייחג האסיף תקופת השנה" הוא רק סימן	.134
174	"חמורי (וי"ו שרוקה) עולם"	.135
175		

דב

136. תנאי העיבור ב"פירוש המיוחס לרמב"ם על מסכת ראש-השנה"
175 חוק העיבור ב"מדרש אגדה" מחוגו של רבי משה הדרשן
138. חוק העיבור בספר "מטה ד"ן - כוזרי השני"
176 גדולי תורה על ספר "מטה ד"ן"
176 הגהות בעל "מח"ר חודש" על "מטה ד"ן"
176 גדולי תורה בשבחן של רבנו משה חיים רימיני
177 פירושי "הון עשיר"
177 שני ימים, שיש בין תקופות שמואל ורב אדא ובין הייתקופה האמיתית, המבוססת על האמצעית
178 משך תקופת ניסן
179 חלות תקופות האביב בימי הרמב"ם לפי החישובים השונים
179 רבנו דוד זינצהיים על שיטת "הון עשיר" לגבי חוק העיבור
180 חישובי סלונימסקי על סטיית תקופת רב אדא מהתקופה האסטרונומית
181 ברטל.
181 דחיית טיעוני סלונימסקי נגד הלוח ומייסדיו בידי רג'יו
182 דחיית טיעוני סלונימסקי בידי הרב פיניליש
182 הזכרת תקופת רב אדא בתלמוד לפי פיניליש
182 דחיית טיעוני סלונימסקי בידי המתמטיקאי שוורץ
184 התוכן ד"ר מהלר
184 החוקר חיים יחיאל בורנשטיין וספריו
185 העדר ביקורתיות של מחברים רבים לגבי תיאוריות סלונימסקי
185 החוקר צ"ה יפה
187 טענה, שה"מסורת הנכונה" נשתכחה
186 טענה, שבעוד כ-1000 שנה או יותר יהיה צורך לתקן את סדר עיבורנו
187 בוטל.
187 בוטל.
187 ישערים ללוח העברי" לשר-שלום
187 האוסף "פועל ד"
188 "יאמר רבי יוחנן טובה ציפורנן של ראשונים..."
188 עד מתי יהיה סדר עיבורנו בתוקף

רשימת ספרים ופרסומים

ביבליוגרפיה זו בנושא הלוח והעיבור אינה מתיימרת להיות שלמה וממצה. מובאים בה רק הספרים שבהם הסתייעתי בחיבור המאמר הראשי והערות, אם שהזכרתים בתוך כך ואם לאו.

ספרים ומאמרים רבים המאוזכרים להלן מכילים ביבליוגרפיות טובות, וראה: גינצל, מהלר (הנדבורן), סידרסקי, שר שלום (שערים), בולג, שטרובל, האנציקלופדיה העברית (לוח), פלדמן, אנציקלופדיה יודאיקה (קלנדר) ועוד.

לאור ביבליוגרפיות טובות אלו לא הקפדתי לרשום מקום הדפסת כל ספר בראשונה או את שם המהדיר הראשון. גם סיווג הספרים בחת-פרק מסוים שברשימה שרירותי לפעמים, ואין הקפדה מלאה על סדר זמני החיבור. לנוחותי ויתרתי גם על דיוקים רבים נוספים, נהוגים ורצויים, ועם המעיין הסליחה.

1. תלמוד בבלי, מסכת סנהדרין
גרסאות ופירושים לסוגיות העיבור (סנהדרין י'-י"ג)

תלמוד בבלי. מסכת סנהדרין. "פנקס הנוסחאות" של "מכון התלמוד הישראלי השלם", המכיל 8 נוסחאות לסוגיות העיבור.

- א. דפוס וויניציאה משנת ר"פ
- ב. כ"י מינכן משנת ה'ק"ג
- ג. כ"י פירנצה משנת ד'תתקל"ז
- ד. כ"י קארלסרוהא (CODEX REUCHLIN)
- ה. כ"י תימני
- ו. דפוס שובנינו משנת רנ"ח
- ז. קטע מהגניזה
- ח. קטע מהגניזה

תלמוד בבלי. כתב-יד מינכן 95 (משנת ה'ק"ג). מסכת סנהדרין. דף 335. המהדיר: הערמאנן שטראק. צילום פקסימילה. לידן 1912.

תלמוד בבלי. כתב-יד פירנצה (פלורנץ). מסכת סנהדרין. המהדיר: דוד רוזנטל. דפים cxviii-cxiii. דפוס פקסימילה. הוצאת מקור ירושלים תש"ב-1972.

תלמוד בבלי. מסכת סנהדרין. עם פירושי רש"י ותוספות. דפוס ראשון וויניציאה-ר"פ.

תלמוד בבלי. מסכת סנהדרין. עם פירושי רש"י ותוספות ורבנו חננאל על הדף (מועק מכתב-יד אנג'ליקה 83. רומא). דפוס ראם. ווילנא תר"מ-תרמ"ו.

ראבינאוויטץ, ר' רפאל נתן נטע ב"ר שלמה זלקינד: דקדוקי סופרים על מסכת סנהדרין. דפים ט'-י"א. עם גרסאות לפי כתב-יד מינכן ואחרים. מגנצא תרל"ח.

חשובות גאונים קדמונים. העתקתן מיוחסת לרבנו יוסף טוב-עלם, מהדורת קאסעל. דפוס צילום תל-אביב עם פירושי הגאונים [רבנו שרירא גאון(?) ורבנו האי גאון(?)] על סוגיית העיבור. דף י"ב ו-י"ג. סימן ע"ט דף כ"ד.

אוצר הגאונים למסכת סנהדרין. עורך: הרב ד"ר חיים צבי טויבש. עם פירושי רב שרירא גאון(?) ורב האי גאון(?) על סוגיית העיבור במסכת סנהדרין. דף י"ב, י"ג, סימן רל"ג, דף קי"ח. הוצאת מוסד הרב קוק, ירושלים.

רבנו חננאל בן חושיאל: פירוש על מסכת סנהדרין. כתב-יד לונדון בריטיש מוזיאום 27194 A, סט 408. סרט 5858, הספריה הלאומית ירושלים. כתב-יד רבני אשכנזי מהמאה ה-xv למניינם.

רבנו חננאל בן-חושיאל: פירוש על מסכת סנהדרין. כתב-יד אנג'ליקה 83 רומא. סרט 11724, הספריה הלאומית ירושלים.

אבולעפיה, רבנו מאיר ב"ר טודרוס הלוי מטוליטולא: יד רמ"ה - (ספר פרטי פרטין), ספר חידושי הרמ"ה על מסכת סנהדרין. ירושלים, תש"א (דפוס ראשון סאלוניקי, תרנ"ח).

גירונדי, רבנו יונה (החסיד): חידושים על מסכת סנהדרין. דפוס צילום ירושלים, תשט"ו.

רבנו זרחיה ב"ר יצחק הלוי (רז"ה): המאור הגדול, על מסכת סנהדרין. מודפס בשולי "הלכות רבנו יצחק ב"ר יעקב אלפסי (הרי"ף), דף ג'. דפוס ווילנא, תר"מ-תרמ"ו.

רבנו יצחק ב"ר אשר הלוי: תוספות ריביא על מסכת סנהדרין. (בסדרת "סנהדרי גדולה" למסכת סנהדרין). המהדיר: יעקב הלוי ליפשיץ. מכון הרי פישל, ירושלים.

רבנו אשר בייר יחיאל: תוספות הרא"ש על מסכת סנהדרין.
(בסדרת "סנהדרין גדולה" למסכת סנהדרין). המהדיר: בנימין
ליפקין ויעקב הלוי ליפשיץ. הוצאת מכון הרי פישל, ירושלים,
תשי"ל.

המאירי, רבנו מנחם בייר שלמה לבית מאיר: בית הבחירה על
מסכת סנהדרין. המהדיר: אברהם סופר, פרנקפורט, תרי"ץ,
מהודרה שניה, הוצאת קדם, ירושלים, תש"א.

המאירי, רבנו מנחם בייר שלמה לבית מאיר: בית הבחירה על
מסכת סנהדרין (בסדרת "סנהדרין גדולה" למסכת סנהדרין, כרך 8,
על פי כ"י ואתיקן). המהדיר: רלביג יצחק. הוצאת מכון הרי
פישל, ירושלים, תש"א.

רבנו נסים בייר ראובן: ספר חידושי הר"ן על מסכת סנהדרין.
דפוס צילום, ירושלים, תשי"ח.

לוריא, רבנו שלמה (מהרש"ל): חכמת שלמה השלם, חלק ד', על
מסכת סנהדרין. קראקא שמ"א. דפוס צילום ירושלים, תש"ב.
הוצאת מקור בע"מ.

אידלש, רבנו שמואל אליעזר הלוי (מהרש"א): חידושי הלכות
ואגדות על מסכת סנהדרין. מודפס בשי"ס ווילנא, בסוף המסכת.

בנבנישתי, רבנו חיים מוריננו ורבנו רפאל חיים: ספר חמרא
וחיי על מסכת סנהדרין, ליורנו, תקט"ב. דפוס צילום,
ירושלים, תשי"ך.

זינצהיים, רבנו יוסף דוד: יד דוד, חידושי מסכת סנהדרין.
המהדיר: הרב אברהם קבלקין. מכון ירושלים, תש"ז.

עטלינגער, רבנו יעקב יוקב בייר אהרון: ערוך לנר על מסכת
סנהדרין. המהדיר: בן ציון עטלינגער. וורשא, תרכ"ח, דפוס
צילום, ירושלים.

הכהן, רבנו ישראל מאיר בייר אריה זאב ("חפץ חיים"): ספר
לקוטי הלכות על מסכת סנהדרין. המהדיר: הרב מנחם מנדל יוסף
זקס, ירושלים, תש"א.

זלזניק, הרב אברהם יעקב: אור יעקב על מסכת סנהדרין.
ירושלים, תש"ט.

פורח, הרב ישראל: ספר מבוא התלמוד למסכת סנהדרין. סייט
לואיס, ארהייב, תשי"ב.

כהנא, הרב נחמן: מי מנחות על מסכת סנהדרין. פירושים על
התוספות. הוצאת המכון להסברת מפרשי התלמוד. ירושלים.

2. תלמוד בבלי, מסכת ראש השנה. גרסאות ופירושים לסוגיית
העיבור: דף כ"א-ע"א.

גנזי תלמוד בבלי על מסכת ראש השנה וכו', דף [קיי"ב]
(מהגניזה הקהירית, מאוסף אנטונין, לנינגרד). המהדיר:
אברהם יצחק כץ. עם שינויי נוסחות (דף 111). דפוס
פקסימילה. הוצאת ראובן מס, ירושלים, תש"ו.

תלמוד בבלי, מסכת ראש השנה, דף כ"א-ע"א, "פנקס הנוסחאות"
של מכון התלמוד הישראלי, המכיל גרסאות מכתב-יד ודפוסים
ראשונים הבאים:

1. דפוס ווניציה	5. כ"י מינכן
2. דפוס פיזרו	6. כ"י מינכן
3. כ"י אוקספורד	7. כ"י ניו יורק אוסף אדלר
4. כ"י בריטיש מוזיאום	9-14. קטעים מהגניזה

תלמוד בבלי, מסכת ראש השנה. כתב-יד הסמינר בניו יורק
R1608, דף 55-ע"א, ניו-יורק.

תלמוד בבלי, כתב-יד מינכן 95 (משנת ה'ק"ג). מסכת ראש השנה
דף 77א. המהדיר: הערמאנן שטראקק. צילום פקסימילה. לייזן,
1912.

ראבינאוויטץ, ר' רפאל נתן נטע ב"ר שלמה זלקינד: דקדוקי
סופרים על מסכת ראש השנה דף כ"ד. עם גרסאות לפי כתב-יד
מינכן 95 ואחרים. מינכען, תרל"ב.

תלמוד בבלי, מסכת ראש השנה. עם פירושי רש"י ותוספות. דפוס
ראשון וויניציה ר"פ.

תלמוד בבלי, מסכת ראש השנה. עם פירושי רש"י ותוספות ורבנו
חננאל בן חושיאל על הדף. דפוס ראם, ווילנא, תרי"מ-תרמ"ו.

אוצר הגאונים. כרך חמישי, ספר שלישי, מסכת ראש השנה, מדור החשובות והפירושים והמפתחות. העורך: ד"ר בימ לוי. ירושלים, תרצ"ג.

(מיוחס ל) רבנו משה בן מיימון: פירוש למסכת ראש השנה. המהדיר: ר' שמריה בייר פנחס אליהו שולמאן. ניו-יורק, תשי"ח.

אדרת, רבנו שלמה בייר אברהם (רשב"א): חידושים על מסכת ראש השנה. המהדיר: ר' חיים זלמן בייר יעקב יוסף הלוי, דימיטרובסקי. הוצאת מוסד הרב קוק, ירושלים.

רבנו אברהם מן-ההר: פירוש על מסכת ראש השנה. המהדיר: ר' משה יהודה הכהן בלוי. ניו-יורק, תש"ח.

אשבילי, רבנו יום טוב בייר אברהם (ריטבי"א): חידושים על מסכת ראש השנה. המהדירים: זלמן שרייבער, צבי הירש הלוי בלייווייס. וורשא, דפוס צילום ישראל.

רבוחינו בעלי התוספות: תוספות ישנים על מסכת ראש השנה (כ"י בריטיש מוזיאום, 264). המהדירים: ר' משה ובן ציון הרשור. הוצאת מכון שלם - צפונות קדמונים. ירושלים, תש"ס.

רבנו אשר בייר יחיאל: תוספות הרא"ש על מסכת ראש השנה. המהדיר: בצלאל רביץ. בני-ברק, תשכ"ח.

המאירי, רבנו מנחם בייר שלמה לבית מאיר: בית הבחירה על מסכת ראש השנה (על פי כתב-יד פרמא). המהדיר: ר' אברהם סופר. וין, תרצ"ו, מהדורה רביעית. הוצאת קדם. ירושלים, תש"ה.

רבנו נסים בייר ראובן: חידושי הר"ן על מסכת ראש השנה. ירושלים, תשי"ב.

זוסלין, רבנו אלכסנדר הכהן (רז"ן): ספר האגודה על מסכת ראש השנה. ירושלים, תשכ"ח.

פאלק, רבנו יעקב יושע בן צבי הירש: פני יהושע על מסכת ראש השנה. דפוס צילום, ירושלים.

רימיני, רבנו משה חיים בייר שמואל: ספר מחייר חדש. על מסכת ראש השנה ועל ענין קדוש החדש וחישוב תקופות ומזלות. פירנצי, תקני"ד, וכן דפוס צילום בקובץ "אספת זקנים" - ישראל.

עטלינגער, רבנו יעקב יוקב בייר אהרון: ספר ערוך לנר על מסכת ראש השנה. המהדיר: ר' בן ציון עטלינגער. ווארשא, תרל"ד.

הכהן, רבנו ישראל מאיר בייר אריה זאב ("חפץ חיים"): ספר לקוטי הלכות על מסכת ראש השנה. ירושלים, תשלי"א.

3. התוספתא, סנהדרין, פ"ב. גרסאות ופירושים לברייתות העיבור
=====

תוספתא, על פי כתב-יד ערפורט ווינה. המהדיר: הרב משה שמואל צוקרמאנדל. עם תשלום תוספתא מהרב שאול ליברמן. הוצאת ואהרמן. דפוס צילום, ירושלים, תשלי"ה.

פארדו, רבנו דוד: ספר חסדי דוד על התוספתא, חלק שני, סנהדרין. ליוורנו, תק"ן.

אברמסקי, הרב יחזקאל: חזון יחזקאל על התוספתא מסכת סנהדרין. ירושלים, תשכ"ד.

4. תלמוד ירושלמי. מסכת סנהדרין. גרסאות ופירושים לסוגיית העיבור, פרק א' הלכה ב'
=====

תלמוד ירושלמי, מסכת סנהדרין. כתב-יד לידן 3. SCAL. COD. דפים 418 - 422. הוצאת קדם, ירושלים, תשלי"א.

תלמוד ירושלמי, מסכת סנהדרין, דפוס ראשון. וויניציאה, ר"פ.

תלמוד ירושלמי, מסכת סנהדרין, דפים ג'-ו' עם הפירושים פני משה ומראה הפנים לרבי משה מרגלית על הדף, וקרובן העדה ושיירי הקרבן לרבי דוד פרנקיל בסוף המסכת. דפוס ראם. ווילנא, תרפ"ב.

5. תלמוד ירושלמי, מסכת פאה (ה'-א'). גרסאות ופירושים לסוגיית העיבור

=====

תלמוד ירושלמי, מסכת פאה. כתב-יד לייזן 3. SCAL. COD. צילום פקסימילה, דף 84. הוצאת קדם. ירושלים, תשלי"א.

תלמוד ירושלמי מסכת פאה, דפוס ראשון. וויניציאה, תרי"פ.

תלמוד ירושלמי, מסכת פאה. לפי דפוס קושטנדינא תכ"ב עם הפירוש שדה יהושע לר' יהושע בנבנשתי. בני ברק, תשמ"ה.

תלמוד ירושלמי, מסכת פאה. עם פירוש רבנו שלמה בכר יוסף סיריליאנו, ממגורשי ספרד. הוצאת מאיר לעהמן. מגנצא, תרל"ה. הודפס שנית בסוף הירושלמי, דפוס ווילנא, תרפ"ב.

תלמוד ירושלמי, מסכת פאה. דף כ"ה-ע"א עם הפירושים פני משה ומראה הפנים לרבנו משה מרגלית על הדף, ובאור הגרי"א לרבנו אליה, הגאון מוילנא, בסוף המסכת. דפוס ראם. ווילנא, תרפ"ב.

תלמוד ירושלמי, מסכת פאה. עם פירוש מהרי"א פולדא לרבי אליהו מפולדא. בני ברק, תשמ"ד.

תלמוד ירושלמי, מסכת פאה. עם פירוש תולדות יצחק לרבנו יצחק קראסילשציקאוו. הוצאת מכון "מוצל מאשי". בני ברק, תשמ"ה.

6. תלמוד ירושלמי, מסכת שקלים, גרסאות ופירושים לסוגיית העיבור שבפרק א' הלכה ב'

=====

שרידי הירושלמי מן הגניזה אשר במצרים. שקלים (דף 121).
המהדיר: לוי גינצבורג. ניו יורק, תרס"ט.

תלמוד ירושלמי, מסכות שקלים, כתב-יד לייזן, 3. SCAL. COD. צילום פקסימילה, דף 526. הוצאת יקדם". ירושלים, תשלי"א.

תלמוד ירושלמי, מסכת שקלים, (המודפס במסגרת תלמוד הירושלמי) עם הפירושים פני משה לרבי משה מרגלית,

וקרבן העדה לרבי דוד פרנקיל והגהות רבי אליהו הגאון מווילנא על הדף, דפוס ראם. ווילנא, תרפ"ב.

תלמוד ירושלמי, מסכת שקלים על פי נוסחא לרבנו שלמה סיריליאן מכתב-יד בריטיש מוזיאום. הוצאת אפריים זאב גרבוב. ירושלים, תשי"ח.

תלמוד ירושלמי, מסכת שקלים, המודפס עם תלמוד בבלי (עם גרסאות שונות מאלו המודפסות במסגרת הירושלמי). דפוס ראשון. וויניציאה, ר"פ.

תלמוד ירושלמי, מסכת שקלים, המודפס עם תלמוד בבלי (עם גרסאות שונות מאלו המודפסות במסגרת הירושלמי). עם הפירושים קרבן העדה לרבי דוד פרנקיל וחקלין חדתיך לרבי ישראל משקלאוו על הדף. דפוס ראם. ווילנא תרי"מ-תרמ"ו.

7. מדרשי תנאים ואוספי מדרשים על פרשיות החגים והעיבור:
=====

- א. שמות י"ב - בא
- ב. שמות כ"ג - משפטים
- ג. שמות ל"ד - כי תשא
- ד. ויקרא כ"ג - אמור
- ה. דברים ט"ז - ראה.

מכילתא דרבי ישמעאל. המהדירים: ח"ש האראוויטץ - י"א רבין. מהדורה שנייה. בא, מסכתא דפסחא, פרשה א', ב'. משפטים מסכתא דכספא, פרשה כ'. ספרי ואהרמן. ירושלים, תשי"ל.

מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי. מהדירים: אפשטיין-מלמד. שמות כ"ג - ט"ו. מקיצי נרדמים. ירושלים תשט"ו.

תורת כהנים - ספרא. על פי כתב-יד רומי מנוקד (אססמאני 66). המהדיר: אייא בשיי הלוי פינקלשטיין. הוצאת בית המדרש לרבנים באמריקה. ניו-יורק, תשי"ז.

תורת כהנים - ספרא. כתב-יד ותיקאן 31, פרשת אמור. צילום פקסימילה. הוצאת מקור. ירושלים, תש"ב.

ספרא דבי רב. אמור ז', פרק ט', פרשת ט', עם פירושי רבנו שמשון משאנץ ורבנו אברהם ב"ב דוד (הראב"ד) והגהות וביאורי הגאון רבנו אליהו מווילנא. ירושלים, תשי"ט.

ספרי על ספר דברים. פיסקא קכ"ו, דברים ט"ז-א'. המהדירים:
הורוביץ-פינקלשטיין. ברלין ת"ש. ניו יורק, תשכ"ט.

מדרש תנאים על ספר דברים. (ט"ז-א') מלוקט מתוך המדרש
הגדול כ"י ברלין. המהדיר ר' דוד צבי האפפמאן. ברלין,
תרס"ח.

מדרש שוחר טוב על תהילים. המהדיר: יצחק ב"ר שמשון, חתן
המהר"ל מפראג. דפוס צילום, ירושלים, תשכ"ח.

העדני, רבנו דוד ב"ר עמרם: מדרש הגדול, ספר שמות. המהדיר:
מרדכי מרגליות. מוסד הרב קוק. ירושלים, תשט"ז.

העדני, רבנו דוד ב"ר עמרם: מדרש הגדול, ספר דברים.
המהדיר: ר' שלמה פיש. מוסד הרב קוק. ירושלים, תשל"ג.

רבנו שמעון הדרשן: ילקוט שמעוני. שמות: רמז קפ"ט, קצ"א,
שנ"ז ת"ב. דברים: רמז תתק"ב. דפוס ראשון. שאלוניקי,
רפ"ו-רפ"ז.

רבנו שמעון הדרשן: ילקוט שמעוני. ספר שמות: רמז קפ"ט,
קצ"א, שנ"ז, ת"ב. המהדיר: ר' יצחק שילוני. מוסד הרב קוק,
תשי"מ.

מאמרי עיבור קדמונים .8

=====

פרקי רבי אליעזר. מהדורה מדעית. כתב-יד רח"מ הורוביץ.
הוצאת מקור. ירושלים, תשלי"ב.

פרקי רבי אליעזר. ג' פרקים (ו', ז', ח') עם ביאור הרד"ל
(לוריא) וביאור הרב דיסקין. ורשה, תרי"ב. צולם באוסף פועל
ד' כרך א'. בני ברק, תשכ"ח.

ברייתא דשמואל הקטן. עם ביאור שבילי המאורו לר' אריה ל"ב
ליפקין. המהדיר: ימיני אליעזר. ירושלים, תרצ"ב. צולם
באוסף פועל ד', כרך א'. בני ברק, תשכ"ח.

רבנו אלעזר ב"ר קליר: הפיוט "אז ראית וספרת". "סילוקי"
לשבת פרשת שקלים מובא בדף 653 בסידור "עבודת ישראל" לר'

יצחק בן אריה יוסף דוב (בער). דפוס רעדעליים, תרכ"ח.
דפוס צילום. תל-אביב, תשי"ז.

רבנו מנחם בייר מכיר הצעיר: הפיוט "אור זרוע זורה כבודו".
"יוצרי" לישבת הפסקה ראשונה". מובא בדף 659 בסידור עבודת
ישראל הנ"ל.

רבנו אלעזר בייר קליר: הפיוט "אבי כל חוזה". "קרובה" לשבת
פרשת החדש. מובא בדף 697 בסידור "עבודת ישראל" הנ"ל.

9. פירושי ראשונים על התורה על פרשיות החגים

שמות	י"ב בא
שמות	כ"ג משפטים
שמות	ל"ד כי ח שא
ויקרא	כ"ג אמור
דברים	ט"ז ראה

(מבית מדרשו של) רבנו משה הדרשן: מדרש אגדה על חמישה
חומשי תורה. דברים ט"ז-א'. המהדיר: ר' שלמה באבער מלבוב.
וויען, תרנ"ד.

רבנו מנחם בייר שלמה: מדרש שכל טוב. ספר שמות, פרשה בא. דף
80 והלאה. מהדיר: שלמה באבער מלבוב. דפוס צילום, תל-אביב.

רבנו טוביה בייר אליעזר: מדרש לקח טוב, המכונה פסיקתא
זוטרתא. המהדיר: ר' שלמה באבער. דפוס צילום. ירושלים,
תשי"ך.

רבנו שלמה יצחקי (רשיי): פירושים על התורה. המהדיר: הרב
חיים דוב שעוועל, מוסד הרב קוק. ירושלים, תשמ"ג.

10. מוני המצוות מרבותינו הראשונים ומפרשי ספריהם

רבנו סעדיה גאון (אלפיומי): ספר המצוות (מצוות עשה נ"ו).
עם ביאור רבי ירוחם פישל פערלא. ניו יורק, תשכ"ב.

רבנו משה בן מימון (רמב"ם): ספר המצוות עם השגות הרמב"ן.
עי"פ דפוס קושטא ר"ע, עם השגות הרמב"ן עי"פ כתב-יד הסמינר.

המהדיר: הרב חיים זב שוועל. מוסד הרב קוק. ירושלים, תשמ"א.

באב"ד, רבנו יוסף: מנחת חינוך, פירוש על ספר החינוך, מצוה ד'. ירושלים, תשי"מ.

11. הרמב"ם. מהדורות הלכות קדוש החדש ומפרשיה

רבנו משה בן מימון (רמב"ם): משנה תורה. דפוס ר' משה בן שאלתיאל, ספרד או פורטוגל, קודם רנ"ב או רנ"ז. המהדיר: הרב ש"ז הבלין. צילום פקסימילה. הוצאת מקור. ירושלים, תשל"ה.

רבנו משה בן מימון (רמב"ם): משנה תורה הוא היד החזקה. ספר זמנים. הלכות קדוש החדש (כנראה משנת ד'תתק"ל). דפוס ורשא-ווילנא, תרמ"א-ח"ס וצילומיו.

הנ"ל: הנ"ל, מהדורת שבתי פרנקל. ירושלים, תשל"ה. עם "ספר המפתח" ו"ילקוט שינויי נוסחאות".

רבנו משה בן מימון: תשובות הרמב"ם. אגרת הרמב"ם לה"ר יהונתן הכהן מלוניל. המהדיר: אברהם חיים פריימן. הוצאת מקיצי נרדמים. ירושלים, תרצ"ד.

רבנו משה בן מימון: תשובות הרמב"ם, כרך א' (שאלה ק"נ). מהדיר: יהושע בלאו. על פי עזבון הלפר, שמחוני, פריימן, הוצאת מקיצי נרדמים. ירושלים, תשי"ח.

רבנו משה בן מימון: שאלות ותשובות "פאר הדור" (שאלה נ"ג). המהדיר: הרב זוד יוסף, מכון אור המזרח. מכון ירושלים, תש"מ.

אגרות הרמ"ה לחכמי לונל בעניין עיבור השנה. עם תשובת ר' אהרן ב"ר משולם מלוניל ועם תשובת הרמ"ה לר' אהרן ועם תשובת רבנו שמשון ב"ר אברהם (הר"ש משנץ) לרמ"ה. המהדיר: יעקב הלוי ליפשיץ. הוצאת מכון הרי פישל, ירושלים.

רבנו עובדיה ב"ר דוד ב"ר עובדיה. "פירוש" על הלכות קדוש החדש לרמב"ם, קרוב לשנת ה'ע"ג (ראה סוף פ"ט). מודפס ברוב הוצאות הלכות קדוש החדש לרמב"ם, על הדף.

רבי יהונתן בן יוסף: ספר ישועה בישראל. פירוש על הלכות קדוש החדש לרמב"ם. פרנקפורט דמיין ת"פ. צולם באוסף "פועל ד' - א' בני ברק תשכ"ח.

הנובר, ר' רפאל הלוי: (תלמיד המתמטיקאי לייבניץ). תכונות השמים (הוא לידע ולהבין דברי... הרמב"ם בהלכות קדוש החדש). המהדיר: משה בן יקותיאל טיקטין. אמשטרדם, תקט"ז. צולם באוסף "פועל ד'", כרך ב'. בני ברק, תשכ"ט.

וואלטש, ר' שמעון בייר נתן נטע (תלמיד ר' רפאל הנובר): נאוה קודש. פירוש על הלכות קדוש החדש לרמב"ם. ברלין, תקמ"ו. צולם באוסף "פועל ד'" - ב' בי"ב, תשכ"ט.

רבנו שלמה חעלאמא: ספר מרכבת המשנה על הרמב"ם, חלק שני. הלכות קדוש החדש, פרק ד'. שאלוניקי, תקמ"ב. דפוס צילום, ניו יורק, תשי"ט.

רבנו שמחה הכהן, מדווינסק: ספר אור שמח על משנה תורה לרמב"ם. ריגא, תרפ"ו - ירושלים, תשכ"ז.

ראזין, רבנו יוסף מדווינסק (הרוגאצ'בר): צפנת פענח, על ארבעה חלקי הרמב"ם. וורשא, תרס"ג. מהדורה חדשה, תש"ט.

עקביא, אי"א: הלכות קדוש החדש לרמב"ם, עם פרוש מספיק, הרצאת יזרעאל. תל-אביב, תשט"ז.

פרנקל, פרופ' אי"ה: על עבודתו של הרמב"ם בשדה סוד העיבור והתכונה (מוסף ליום הולדתו ה-700 של הרמב"ם). עתון "הארץ", מס' 4788, ערב פסח, תרצ"ה.

סאלאוויצ'יק, רבנו יצחק זאב הלוי, מבריסק: קונטרס מחידושי מרן רי"ז הלוי, על עניני קדוש החדש. ירושלים, תש"ט.

פומרנצ'יק הרב אריה בייר זאב: עמק ברכה. הלכות קדוש החדש - עבור השנה. דפים ס"ב-ס"ד, תשי"ח.

קאליקשטיין, הרב ד"ר אברהם קלונימוס: הערות מתמטיות על הלכות קדוש החדש. המכון לחקר התלמוד ומפרשיו. נוא-יוורק, תש"ח.

בולג, ד"ר שמעון: הלכות קדוש החדש - פרקים י"ב-י"ז. תאור
הנושא וביבליוגרפיה ראשונית. "המעייין", כרך כ"ד, גליון
ג'. ירושלים, ניסן, תשד"מ.

HILDESHEIMER, J. DR: DIE ASTRONOMISCHEN KAPITEL IN
MAIMONIDIS ABHANDLUNG UEBER DIE NEUMONDSHEILIGUNG.
BERLIN, 1882. תרמ"ב

MAHLER, E. DR: MAIMONIDES' KIDDUSCH HACHODESCH. WIEN.
הלכות קדוש החדש. תרמ"ט-1889.

GANDZ S. - NEUGEBAUER, O. - OBERMANN, J.:
THE CODE OF MAIMONIDES. BOOK THREE. TREATISE EIGHT.
SANCTIFICATION OF THE NEW MOON.
GANDZ, S.: TRANSLATION
OBERMANN, J.: SUPPLEMENTATION AND INTRODUCTION.
NEUGEBAUER, O.: ASTRONOMICAL COMMENTARY.
YALE JUDAICA SERIES. VOL XI.
NEW HAVEN, YALE UNIVERSITY PRESS, 1956.

12. מעבדים מרבותינו הראשונים

=====

ה"נשיא" רבנו אברהם ב"ר חייא (נקרא בלועזית: SAVASORDA):
ספר העבור, (משנת ד'תתפ"ג). הוצאת יחזקאל פיליפאוסקי. על
פי כתבי-יד [פריז: מס: (805)2, 1047, (6)1061,
ואוקספורד]. לונדון, תרי"א. הופיע גם בדפוס צילום באוסף
"שתיים עשרים (1) ספרי תכונה" בשם "פועל ד"י" כרך א', תשכ"ח,
בני ברק. (מספרי העמודים לא צולמו).

רבנו יהודה ב"ר שמואל הלוי: ספר הכוזרי. תרגום ר' יהודה
ב"ר שמואל אבן שמואל (מאמר רביעי, כ"ט, דף ק"צ). הוצאת
דביר, תשל"ג.

רבנו שלמה יצחקי (רש"י): תשובות רש"י (סימן כ"ב). המהדיר:
ישראל ש. אלפנבין. עם הערות ר' לוי גינצבורג. ניו-יורק,
תש"ג.

רבנו אברהם אבן-עזרא: ספר העבור, שער ראשון ושני (משנת
תתק"ו-ז), הנקרא גם "ספר המולדות עם תקופות השנים" הוצאת
ש"ז'ח"ה, על ידי חברת "מקוצי נרדמים" על פי כתב-יד. ליק
תרל"ד. (לפי סידרסקי, המהדיר הוא ש' הברשטם). צולם באוסף
"פועל דף הנ"ל, כרך א' (שוב ללא מיספור העמודים).

רבנו משה בן מימון (מיוחס ל-): מאמר העבור או מאמר על חשבון הקביעות והמולדות או חיבור בחכמת העבור, משנת ד'תתקיי"ח. הודפס בקובץ חשובות הרמבי"ם ואגרותיו, תרי"ט, לפס"א (ובמץ, תר"ט - לא ראינו). צולם (ללא ציון המקור) בקובץ "פועל ד", כרך ב', הכולל ששה ספרי תכונה. בני ברק, תשכ"ט.

הני"ל, תרגום לגרמנית מכ"י עברי קדום (כ"י פריס מס' 1058, 1061).

DUENNER L. DR.: DIE AELTESTE ASTRONOMISCHE SCHRIFT DES MAIMONIDES. WUERZBURG 1902-1903
תרט"ב-1902 (INAUGURAL-DISSERTATION)

רבנו שמחה מויטרי: מחזור ויטרי. חלק שני. השלמה למחזור ויטרי. המהדיר: שמעון הלוי איש הורוביץ. נירנברג, תרפ"ג.

רבנו אברהם ב"ר עזריאל: ספר ערוגת הבושם. חלק שני. דפים 262 והלאה. המהדיר: פרופ' אי"א אורבך. הוצאת מקיצי נרדמים ומוסד הרב קוק. ירושלים, תשי"ז.

הישראלי, רבנו יצחק בן יוסף מטוליטולה (תלמיד הראי"ש ז"ל): ספר יסוד עולם (משנת ה'ע). מהדורת קאסעל - גאלדבערג - רוזנקרנץ, ברלין תרי"ח. צולם באוסף "פועל ד", כרך ב'. בני ברק, תשכ"ט. ללא המבוא והפירוש הגרמני.

אבודרהם, רבנו דוד, ברבי יוסף ברבי דוד: אבודרהם השלם. מהדורה חדשה, מתוקנת ומורחבת. על פי דפוס ראשון. עם שער התקופות, שער המולדות. ירושלים, תשכ"ז.

13. מעצרים אחרונים

=====

ניטו (NIETO), רבי דוד: "הכוזרי השני הוא מטה דין". עם השגות ר' משה חיים רימיני ז"ל, שהועתקו מספרו "מחר תדש", פרינצי, תקנ"ד. מוסד הרב קוק. ירושלים, תשי"ח.

ריקי, רבנו עמנואל חי בן אברהם (מצפת): ספר הון עשיר. פירוש למשניות, ערכין פ"ב-א'. אמשטרדם, חצ"א.

לנדא, רבנו יחזקאל סג"ל (מפראג): ציון לנפש חיה (צלי"ח). על מסכת ברכות, דף ס"ג, למברג, תרל"ו.

ליפשיץ, רבנו ישראל (בעל "תפארת ישראל" על המשנה): "שבילי דרקייע" הודפס בהוצאות המשנה עם "תפארת ישראל" בהתחלת סדר מועד.

גינצבורג, ר' יוסף בן משה אהרון: "עתים לבינה". וורשא, תרמ"ז.

הכהן, רבנו דוד (מחכמי האי ג'ר בא): שירי דוד, עם קונטרס סלת נקייה. ג'ר בא, ת"ש. מכון הרב מצליח. בני ברק, תשמ"ג.

עפשטיין, רבנו יחיאל מיכל הלוי: "ערוך השולחן העתידי". מוסד הרב קוק. הלכות קדוש החודש. ירושלים, תשכ"ב.

כשר, הרב מנחם מ': "חומש תורה שלמה". פרשת בא, חלק י"ג, ניו יארק, תשי"ל.

קרליץ, רבנו אברהם ישעיהו (חזון אי"ש): קונטרס שמונה עשרה שעות. (הועתק מהלכות שבת, סימן ס"ד). ירושלים, תשי"ג. הודפס גם באוסף פועל ד', כרך ב', בני ברק, תשכ"ט.

קרליץ, רבנו אברהם ישעיהו: אורח חיים - מועד, ראש השנה, סימנים קלי"ח, קי"מ, קמ"א. בני ברק, תשי"ז.

שניאורסאהן, הרב מנחם מנדל (הרבי מליובביץ הנוכחי): ליקוטי שיחות, חלק כ"ב, עמוד 229, פרק: ניסן. יוצא לאור ע"י מערכת אוצר החסידים, ליובביץ ברוקלין, נ"י. וכן אותו דבר (מקוצר) באידיש: "ליקוטי שיחות", חלק ט"ז, עמוד 94, המו"ל כני"ל.

14. פוסקים ראשונים ואחרונים בהלכות ראש חודש, אורח חיים תכ"ח

רבנו יעקב בן רבנו אשר: טור אורח חיים, עם בית יוסף, בית חדש, דרישה ופרישה וכו'. אל המקורות. ירושלים, תשי"כ.

יפה, רבנו מרדכי: ספר לבוש החור, והוא לבוש השני מעשרה לבושים. ברדיטשוב, תקע"ח.

די סילוא, רבנו חזקיה: פרי חדש (הערות ופרושים על הישולחן ערוך). הודפס בסוף יימגניני ארץ" - שולחן ערוך - אורח חיים, חלק שלישי. הוצאת למברג וצילומיה.

15. מתמטיקאים וחוקרי הלוח העברי

=====

סלאנימסקי, חיים זליג: יסודי העיבור. הוצאה שנייה, זיטאמיר, תרכ"ה.

הכתבות סלונימסקי-רג'יו: ספר כרם חמד. מחברת חמישית, דפים 104-131. מכתבים ז', ח', ט', י', י"א, י"ב. העורך: שמואל ליב גאלדבערג. פראג, תר"א.

פיניליש, הרב צבי מנחם (הירש מענדל): דרכה של תורה. וינה, 1861.

יפה, צבי הירש: קורות חשבון העבור. הוצאת דרום ירושלים, תרצ"א.

בארנשטיין, חיים יחיאל: מחלקת רב סעדיה גאון ובן מאיר. בספר היובל לכבוד נחום סאקאלאוו. וורשא, 1904. דפוס צילום ירושלים.

בורנשטיין, חיי: דברי ימי העבור האחרונים. התקופה xiv-xv, 321-372; xvi, 228-292; xv, 321. וורשא, תרפ"ב-תרפ"ג.

בורנשטיין, חיי: חשבון תקופות ומולדות. ורשה, תרפ"ז.

פרנקל, אייה: על נימוקיהם של דחיית אד"ו ושל הסדר גוי"ח אדז"ט לשנים המעוברות. ספר זכרון לנשמת הגאון הצדיק הרב ר' אברהם יצחק הכהן קוק, למלאות עשר שנים לפטירתו. מוסד הרב קוק. ירושלים, תשי"ה.

פרנקל, אייה (ואחרים): לוח. ערך באנציקלופדיה העברית, כרך כ"א, דפים 335-353. ירושלים-תל-אביב, תשכ"ט.

פרנקל, אייה: על המבנה המתמטי של הלוח העברי. דפים למתמטיקה ולפיסיקה, ה' ו'. תשי"ב.

עקביא, אי"א: גלוי סוד העבור. מבוא ליקורות חשבון העבור" ליפה. הוצאת דרום ירושלים, תרצ"א.

עקביא, אי"א: הלוח ושימושו בכרונולוגיא. ירושלים, תשי"ג. האוניברסיטה העברית, הוצאת ספרים ע"ש מגנס.

בן יהודה, די"ר ברוך: חשבון הלוח העברי. מסדה, תל-אביב.

לוי, הרב די"ר יהודה ליאו הלוי: זמני היום בהלכה עם טבלאות רבות ולוח תמידי (JEWISH CHRONOMETRY). כולל גור אריה, נוא יורק, תשכ"ז.

מנדלבאום, חיים: מולד תהו ובעיות הלוח. "תורה ומדע", כרך ו', חוברת ב'. מנחם-אב, תשל"ו.

כשר, הרב מנחם מ' ב"ר יצחק פרץ: ספר קו התאריך הישראלי. בית תורה שלמה. ירושלים, תשל"ז.

טוקצינסקי, הרב יחיאל מיכל: ספר תקופת החמה וברכתה. המהדיר: הרב ניסן אהרון טוקצינסקי. ירושלים, תשמ"א.

הני"ל: לוח לארץ ישראל. מופיע מדי שנה. ירושלים.

איזנברג, יהודה: הלוח העברי. משרד החינוך והתרבות, המרכז לחכניות לימודים, אוניברסיטת בר אילן, המחלקה לתלמוד. הפרויקט לחכנון הוראת תושבע"פ לממ"ד. הוצאת מעלות. ירושלים, תשמ"ה.

שר-שלום, רחמים: שערם ללוח העברי. כתניה, תשמ"ו.

GAUSS, CARL FRIEDRICH: BERECHNUNG DES JUEDISCHEN OSTERFESTES, MONATLICHE CORRESPONDENZ FUER ERD-UND HIMMELSKUNDE, BAND 5. (1802) P. 435-437.
GAUSS' WERKE, (1863-1933) BAND IV. P. 80-81.

SLONIMSKY, CH. Z.: EINE ALLGEMEINE FORMEL FUER DIE GESAMMTE JUEDISCHE KALENDER-BERECHNUNG. JOURNAL FUER DIE REINE UND ANGEWANDTE MATHEMATIK. VOL. 28. 1844. PP. 179-183.

SCHWARZ, DR ADOLF: DER JUEDISCHE KALENDER HISTORISCH UND ASTRONOMISCH UNTERSUCHT. BRESLAU, 1872.

ZUCKERMANN, DR B.: MATERIALIEN ZUR ENTWICKELUNG DER ALTJUEDISCHEN ZEITRECHNUNG IM TALMUD. JAHRESBERICHT DES JUEDISCH - THEOLOGISCHEN SEMINARS "FRAENKEL 'SCHER STIFTUNG", BRESLAU, 1882.

ZUCKERMANN, DR B.: DIE ASTRONOMISCHEN GRUNDLAGEN DER TABELLARISCHEN BEIGABE ZU DEN JUEDISCHEN KALENDERN. IN: JAHRESBERICHT DES JUEDISCH - THEOLOGISCHEN SEMINARS "FRAENKEL 'SCHER STIFTUNG" BRESLAU, 1890.

HAMBURGER, M.: ABLEITUNG DER GAUSS 'SCHEN FORMEL ZUR BESTIMMUNG DES JUEDISCHEN OSTERFESTES. JOURNAL FUER DIE REINE UND ANGEWANDTE MATHEMATIK. VOL. 116. 1896. PP 90-96.

BANETH, DR. E.: MAIMONIS NEUMONDS-BERECHNUNG. I-IV. 16, 17, 20, 21-TER BERICHT, UEBER DIE LEHRANSTALT FUER DIE WISSENSCHAFT DES JUDENTHUMS. BERLIN, 1898-1903.

BANETH, DR. E.: MAIMONIDES ALS CHRONOLOGE UND ASTRONOM. IN: MOSES BEN MAIMON, SEIN LEBEN, SEINE WERKE UND SEIN EINFLUSS. VOL. 2, PP. 243-379. LEIPZIG, 1914.

MAHLER, EDUARD: HANDBUCH DER JUEDISCHEN CHRONOLOGIE. LEIPZIG/FRANKFURT, 1916, HILDESHEIM, 1916.

SIDERSKY M. D. E.: ETUDE SUR L'ORIGINE ASTRONOMIQUE DE LA CHRONOLOGIE JUIVE. PARIS, 1911.

FELDMAN, W. M.: RABBINICAL MATHEMATICS AND ASTRONOMY. THIRD CORRECTED EDITION, HERMON PRESS, N.Y., 1978.

RESNIKOFF, LOUIS A.: ACTA MATHEMATICA 9. 1943. PP. 191-195, 274-277.

ENCYCLOPAEDIA JUDAICA VOL. 5: CALENDAR. JERUSALEM, 1972.

SPIER, ARTHUR: THE COMPREHENSIVE HEBREW CALENDAR,
FELDHEIM PUBLISHERS, JERUSALEM/NEW YORK, 1981.

MANDELBAUM, HUGO: THE PROBLEM OF MOLAD TOHU.
PROCEEDINGS OF THE ASSOCIATION OF ORTHODOX JEWISH
SCIENTISTS, VOL. 3-4, P. 65. FELDHEIM PUBLISHERS,
JERUSALEM, NEW YORK.

מתמטיקאים וחוקרי לוחות העמים .16
=====

SCALINGER, J.: OPUS DE EMENDATIONE TEMPORUM. LEIDEN,
1598.

GAUSS, CARL FRIEDRICH: BERECHNUNG DES OSTERFESTES.
ZACH, MONATLICHE CORRESPONDENZ, AUGUST 1800.
BRAUNSCHWEIGISCHES MAGAZIN. SEPT. 1807
WERKE BD. VI P. 73-79; 82-86

IDELER, L.: HANDBUCH DER MATHEMATISCHEN UND TECHNISCHEN
CHRONOLOGIE. VOL. I, II. BERLIN, 1825/26.

IDELER, DR. LUDWIG: LEHRBUCH DER CHRONOLOGIE. BERLIN,
1831.

GINZEL, F. K.: HANDBUCH DER MATHEMATISCHEN UND
TECHNISCHEN CHRONOLOGIE. VOL. I, II, III.
LEIPZIG, 1906, 1911, 1914.

FRAENKEL, ADOLF: DIE BERECHNUNG DES OSTERFESTES.
JOURNAL FUER DIE REINE UND ANGEWANDTE MATHEMATIK,
VOL. 138, H. 2, PP 133-146, 1910.

THE NEW ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. 15TH EDITION,
MACROPAEDIA.
VOL. 15, PP. 460: CALENDAR
VOL. 28, PP. TIME

STROBEL, AUGUST: URSPRUNG UND GESCHICHTE DES
FRUEHCHR... LICHEN OSTERKALENDERS.
TEXTE UND UNTERSUCHUNGEN. BD. 121, AKADEMIE VERLAG,
BERLIN (OST), 1977.

STROBEL, AUGUST: TEXTE ZUR GESCHICHTE DES FRUEHCHR...
OSTERKALENDERS.
LITURGIIEWISSENSCHAFTLICHE QUELLEN UND FORSCHUNGEN
BAND 64, ASCHENDORFF, MUENSTER, 1984.

17. ספרי "כללים", אסופות ואנציקלופדיות

=====

מלאכי, רבנו יעקב הכהן: ספר יד למלאכי, כללי הגמרא וכללי הפוסקים וכללי הדינים. המהדיר: אפרים הערץ. ליורנו, תקכ"ז. מהדורה שנייה. ברלין, תרט"ז. מהדורת צילום. עם עולם, ישראל, תשכ"ד.

בבבשתי, רבנו חיים: ספר כנסת הגדולה (כללים בדרכי הפוסקים). שאלוניקי, תקנ"ד.

מדיני, חיים חזקיהו ב"ר רפאל אליה: שדה חמד השלם. המהדיר: פריעדמאן, ניו יורק, תשכ"ב.

אייזנשטיין, יהודה דוד (עורך): אוצר ישראל, אנציקלופדיה. שילה, דפוס צילום, ירושלים.

אנציקלופדיה תלמודית, ערך "אביב". כרך א', מהדורה שניה. ירושלים, תש"ג.

מגיד, הרב אהרון: בית אהרון. ניו יורק, תשכ"ב.

הכהן, פנחס יעקב: ספר הסימנים השלם (על הסימנים בתלמוד): לונדון, תשי"ג.

זילברג, פרופ' משה: כך דרכו של תלמוד. פרסומי הפקולטה למשפטים של האוניברסיטה העברית, מס' 8. מפעל השכפול, בית ההוצאה של הסתדות הסטודנטים של האוניברסיטה העברית. ירושלים, תשכ"ב, 1961.

שולמן, אליעזר: סדר הקורות בחומש. משרד הבטחון, ההוצאה לאור, 1981.

18. מילונים, מקנים וקונקורדנציות

אסף, הרב דוד: אוצר לשון הרמב"ם, קונקורדנציה לספר משנה תורה, הוא היד החזקה לרבנו משה בין מימון ז"ל. יד' הרב דוד אסף, מכון לחקר כתבי הרמב"ם, חיפה.

האקדמיה ללשון העברית. כללי הכתיב חסר הניקוד, לשוננו לעם. אדר, תשי"ט, ומילון אבן שושן, כרך מילואים.

רשומות, ילקוט הפרסומים 3131. החלטות האקדמיה ללשון העברית בענין מונחי המתמטיקה. ירושלים, 2.12.84. ח' בכסלו, תשמ"ה.

האקדמיה ללשון העברית. מלון למונחי האסטרונומיה השימושית. ירושלים-חיפה, תשל"ו.

מלוני ועד הלשון העברית. מילון למונחי מחימטיקה. עברי, אנגלי, צרפתי, גרמני. ירושלים, ת"ש.

תקן ישראל, ת"י: 1111. עיבוד מידע: ייצוג זמן היממה. מכון התקנים הישראלי, יולי 1981.

19. ספרי תולדות חכמים

רב שרירא גאון: אגרת. נוסח ספרד ונוסח אשכנז. המהדיר: דייר בנימין מנשה לוין. החברה לספרות היהודית בפפד"מ. דפוס צילום מקור ירושלים, תשל"ב.

אזולאי, רבנו חיים יוסף דוד (חיד"א): ספרי שם הגדולים, ועד לחכמים.
(א) מערכת גדולים
(ב) מערכת ספרים
המהדיר: יצחק אייזיק בן יעקב. ווילנא, תרי"ג - ירושלים, תשי"ל.

מרגליות, דייר מרדכי: אנציקלופדיה לחכמי התלמוד והגאונים. יבנה. תל-אביב, תשמ"א.

אורבך, פרופ' א' אפרים: בעלי התוספות, תולדותיהם, חיבוריהם ושיטתם. מוסד ביאליק, ירושלים, תשכ"ח.

הלפרין, הרב רפאל: אטלס עץ חיים, תנאים ואמוראים, א', ב'. הקדש רוח יעקב, תשי"מ.

.20 אלמנאכים, לוחות אסטרונומיים
=====

THE ASTRONOMICAL EPHEMERIS (מופיע מדי שנה)
NAUTICAL ALMANAC OFFICE, LONDON - NEW YORK.

EXPLANATORY SUPPLEMENT TO THE ASTRONOMICAL EPHEMERIS,
NAUTICAL ALMANAC OFFICE OF THE UK AND USA.
LONDON, 1961, 4TH REPRINT, 1977.

ASTRONOMICAL PHENOMENA FOR THE YEAR 1986.
THE NAUTICAL ALMANAC OFFICE, UNITED STATES NAVAL
OBSERVATORY, AND HER MAJESTY'S NAUTICAL ALMANAC OFFICE.
ROYAL GREENWICH OBSERVATORY. WASHINGTON-LONDON, 1984.

MEEUS, JEAN: ASTRONOMICAL TABLES. WILLMAN-BELL INC.,
RICHMOND.

אחרית דבר

תמה החוברת "על השמינית" אך לא נשלמה. ככל שהתקדמתי בהעלאת הדברים על הכתב, הבנתי יותר ויותר את החסרונות שבתיאורי ידידים רבים העירו הערות חשובות וסולקו אי-בהירויות בטיטות שהבאתי לפניהם במהלך העבודה. לא תמיד עלה בידי לכלול את המסקנות הנובעות מהן בכתובים. אי לכך הנני מבקש מן המעיינים לראות בחוברת זאת מהדורה נסיונית, שמטרתה קבלת תגובות נוספות עם הצעות תיקון, לשם שכתוב ותיקון החומר בעתיד, ברצות השם.

ידעתי גם, שיש קביעות רבות במאמר ובהערות הטעונות הסברים, הנמקות והוכחות רחבות, והגדרות קולעות יותר. אבל תמכתי יחדותי במאמרם, שלא עלי המלאכה לגמור (בבת-אחת), וזאת נחמתי בהוציאי מהדורה נסיונית בלתי-מתוקנת זאת מתחת ידי.

פי מלא תודה לזורע צדקות, שזיכני לעשות את המעט הזה תוך כדי הרחבת הדעת ובריאות גופא, בשבתי בשלווה בארצנו, בחוך משפחתי, אך שנים מעטות אחרי שמילט אותנו מגיא ההריגה בשואה.

עד הנה עזרונו רחמין ולא עזבונו חסדיך, ואל תטשנו ד' אלוקינו לנצח. אמן ואמן.